

UCHWAŁA

Dnia 26 października 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący)

SSN Jan Górowski

SSN Wojciech Katner (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Stowarzyszenia Zbiorowego Zarządzania
Prawami Autorskimi Twórców Dzieł Naukowych i Technicznych K.
z siedzibą w K.

przeciwko Jarosławowi S.

o zobowiązanie do udzielenia informacji,

po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym

w dniu 26 października 2011 r.,

zagadnienia prawnego przedstawionego

przez Sąd Apelacyjny

postanowieniem z dnia 30 czerwca 2011 r.,

"1. Czy artykuł 105 ust. 2 ustawy o Prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. z 2006 Nr 90 poz. 631 z późn. zm., dalej: Prawo autorskie) w związku z artykułem 20 ust. 1 pkt 2 tejże ustawy nakłada na producentów i importerów kserokopiarek, skanerów i innych podobnych urządzeń reprograficznych, umożliwiających pozyskiwanie kopii całości lub części egzemplarza opublikowanego utworu, obowiązek udzielenia właściwej organizacji zbiorowego zarządzania informacji i udostępnienia dokumentów dotyczących

wszystkich transakcji sprzedaży tych urządzeń, czy też tylko tych transakcji, w których strona kupująca należy do kręgu podmiotów mogących zgodnie z artykułem 23 i następne Prawa autorskiego korzystać z dozwolonego użytku chronionych utworów?

2. Czy - w przypadku uznania, że obowiązek ten obejmuje tylko transakcje z podmiotami uprawnionymi w świetle artykułu 23 i następne Prawa autorskiego do dozwolonego użytku chronionych utworów - obowiązkiem określonym w artykule 105 ust. 2 w zw. z artykułem 20 ust. 1 pkt 2 powinny być objęte także transakcje, w których kupującymi są osoby fizyczne w ramach prowadzonej działalności gospodarczej?"

podjął uchwałę:

Na podstawie art. 105 ust. 2 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (jedn. tekst Dz. U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 ze zm.) w związku z art. 20 ust. 1 pkt 2 i ust. 5 tej ustawy, na producentach, importerach kserokopiarek, skanerów i innych podobnych urządzeń reprograficznych, umożliwiających pozyskiwanie kopii całości lub części egzemplarza opublikowanego utworu, ciąży obowiązek udzielenia właściwej organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi informacji oraz udostępniania dokumentów, dotyczących wszystkich umów sprzedaży tych urządzeń.

Uzasadnienie

Przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne powstało na tle następującego stanu faktycznego. Pozwany, będący osobą fizyczną prowadzi od kwietnia 1997 r. działalność gospodarczą, której przedmiotem jest między innymi sprzedaż hurtowa i detaliczna kserokopiarek, faksów, urządzeń biurowych i poligraficznych, części zamiennych i materiałów eksploatacyjnych w wymienionej branży oraz usługi kserograficzne. Do końca września 2006 r. pozwany uiszczał na rzecz powoda, będącego organizacją zbiorowego zarządzania prawami autorskimi w rozumieniu art. 104 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (jedn. tekst Dz.U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 ze zm., dalej jako Pr. aut.), opłatę od urządzeń reprograficznych sprowadzanych do Polski i następnie sprzedawanych osobom trzecim. Od października 2006 r. zaprzestał wnoszenia opłat utrzymując, że nie jest zobowiązany do uiszczania opłaty reprograficznej i doręczania zestawień rozliczeniowych sprowadzanych do Polski urządzeń, gdyż nie jest ani ich producentem, ani importerem, wskazanym w art. 20 ust. 1 pkt 2 Pr. aut., a udzielenie żądanych informacji naruszyłoby tajemnicę przedsiębiorstwa.

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 12 października 2010 r. uwzględnił powództwo i zobowiązał pozwanego do udzielenia powodowi informacji o sprowadzanych do Polski i sprzedanych osobom trzecim urządzeniach reprograficznych za wskazany w wyroku okres w formie wykazu tych urządzeń, jak też zobowiązał pozwanego do przekazania powodowi deklaracji INTRASTAT oraz faktur za ten sam okres, potwierdzających odpowiednio fakt sprowadzenia do kraju oraz sprzedaży tych urządzeń. Sąd uznał powództwo za uzasadnione na podstawie art. 105 ust. 1 i 2 Pr. aut., wskazując, że według art. 20 ust. 1 pkt 2 tego Prawa na producentach i importerach kserokopiarek, skanerów i innych podobnych urządzeń reprograficznych, umożliwiających pozyskiwanie kopii całości lub części egzemplarza opublikowanego utworu ciąży obowiązek wnoszenia opłaty określonej tym przepisem. Z kolei, roszczenie o przekazanie informacji, określone w art. 105 ust. 2 Pr. aut. służy ustaleniu wysokości opłaty, a legitymowany czynnie jest powód,

jako właściwa organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi. Zdaniem Sądu, obowiązkiem informacyjnym objęte są także transakcje dotyczące urządzeń sprowadzanych do Polski z terenu innego państwa Unii Europejskiej.

W apelacji od wyroku Sądu pierwszej instancji pozwany zarzucił naruszenie art. 105 ust. 2 w związku z art. 20 ust. 1 oraz z art. 23 ust. 1 Pr. aut., a także w związku z art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy nr 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.Urz. UE L 167 z dnia 22 czerwca 2001 r., s. 10, dalej jako dyrektywa 2001/29/WE), poprzez jego błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że roszczenie informacyjne organizacji zbiorowego zarządzania obejmuje również prawo do żądania informacji o sprowadzonych do Polski urządzeniach reprograficznych, sprzedanych podmiotom, którym nie przysługuje prawo do korzystania z nich w zakresie własnego użytku osobistego. Pozwany wniósł o zmianę wyroku i oddalenie powództwa w całości, względnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Rozpoznając apelację, Sąd drugiej instancji doszedł do wniosku, że w sprawie występuje zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, dotyczące zakresu obowiązku informacyjnego określonego w art. 105 ust. 2 Pr. aut., a prawidłowe rozstrzygnięcie o roszczeniu na podstawie tego przepisu nie jest możliwe bez ustalenia właściwej wykładni art. 20 ust. 1 pkt 2 Pr. aut. Wynika to z obciążenia pozwanego obowiązkiem informacyjnym tylko w zakresie niezbędnym do określenia opłaty, należnej na rzecz organizacji zbiorowego zarządzania, brak jest natomiast podstawy do żądania informacji o transakcjach, od których pozwany nie ma obowiązku uiszczania opłaty reprograficznej. Dokonując obszernej analizy powołanych przepisów, a także odnosząc się do dyrektywy 2001/29/WE Sąd Apelacyjny sformułował, wskazane na wstępie zagadnienie prawne.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zagadnienie prawne przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia powstało na gruncie sporu o udzielenie przez pozwanego informacji, o jakiej mowa w art. 105 ust. 2 Pr. aut. Sąd Apelacyjny słusznie uważa, że rozwiązanie

zagadnienia prawnego zależy najpierw od wykładni art. 20 ust. 1 Pr. aut. Przepis ten stanowi, że na producentach i importerach kserokopiarek, skanerów i innych podobnych urządzeń reprograficznych, umożliwiających pozyskiwanie kopii całości lub części egzemplarza opublikowanego utworu, ciąży obowiązek wnoszenia określonej przepisem opłaty. Dokładne wskazanie przedmiotu podlegającego opłacie, ze względu na cechy urządzenia oraz wysokość opłat znajduje się w wydanym na podstawie art. 20 ust. 5 Pr. aut. rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 2 czerwca 2003 r. w sprawie określenia kategorii urządzeń i nośników służących do utrwalania utworów oraz opłat od tych urządzeń i nośników z tytułu ich sprzedaży przez producentów i importerów (Dz.U. Nr 105, poz. 991 ze zm.). Konkretna wysokość opłaty przysługującej od zobowiązanego jest ustalana poprzez informacje, o których mowa w art. 105 ust. 2 Pr. aut., przedkładane organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi przez producenta i importera, na temat ilości wyprodukowanych lub sprowadzonych do Polski i sprzedanych urządzeń reprograficznych.

W pierwszej kolejności należy zatem rozważyć, na kim zgodnie z art. 20 ust. 1 pkt 2 Pr. aut. ciąży obowiązek uiszczenia opłaty reprograficznej. W orzecznictwie nie było to dotychczas wyjaśnione, zostało natomiast trafnie ustalone, co w szczególności potwierdził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 19 czerwca 2008 r. (V CSK 22/08, OSNC-ZD-A 2009, poz. 15), że na gruncie art. 20 ust. 1 pkt 2 Pr. aut. opłata reprograficzna przysługuje na rzecz organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi, mającej taki status w rozumieniu art. 104 Pr. aut. W powołanym orzeczeniu zostało też potwierdzone, że należna opłata stanowi kompensatę uszczerbku doznawanego przez twórców i wydawców na skutek kopiowania utworów w ramach dozwolonego użytku osobistego. Ze względu na okoliczności konkretnej sprawy Sąd Najwyższy nie rozpatrywał w tym wyroku kwestii, ani czy obowiązek uiszczenia opłaty obciąża tylko producentów i importerów urządzeń ogólnie zwanych reprograficznymi, czy także innych sprzedawców, ani, czy obowiązek ten obciąża tylko te podmioty, które zbywają wyprodukowane lub importowane urządzenia bezpośrednio na rzecz osób, uprawnionych do korzystania z odbitek dzieł autorskich w celu osobistym. Pozwany w niniejszej sprawie podważył swój obowiązek wnoszenia opłaty

powodowi z tej właśnie przyczyny, że nie sprzedaje urządzeń bezpośrednio podmiotom, które miałyby korzystać z kopiowania dla celów osobistych. Jest natomiast dystrybutorem, zbywającym urządzenia dalszym sprzedawcom w łańcuchu dystrybucyjnym i oni dopiero sprzedają je takim nabywcom, którzy kupują urządzenia w tym właśnie celu.

Zagadnieniem prawnym nie jest objęty problem sprowadzania urządzeń reprograficznych przez pozwanego do Polski z innych krajów Unii Europejskiej (jest to poza sporem stron) i kwestionowania przez niego w apelacji obowiązku uiszczania opłaty na rzecz powoda z tej przyczyny, że - jak twierdzi - nie jest importerem w obrocie między przedsiębiorcami z krajów członkowskich Unii Europejskiej. Kwestia ta zostanie pominięta w rozważaniach przy jednocześnie przyjętym założeniu, że pozwanego traktuje się jako importera, sprowadzającego urządzenia z innego kraju, niezależnie od zniesienia granic celnych wewnątrz Unii Europejskiej.

Biorąc pod uwagę krąg podmiotów, które mogą być adresatami opłaty, o której mowa w art. 20 Pr. aut., to uwzględnić należy następujący możliwy krąg podmiotów zobowiązanych do opłaty: a) tylko producenci i importerzy urządzeń reprograficznych, w stosunku do wszystkich umów zawieranych z nabywcami tych urządzeń; b) tylko producenci i importerzy w przypadku sprzedaży urządzeń reprograficznych osobom fizycznym nie będącym przedsiębiorcami; c) nie tylko producenci i importerzy, ale również inni sprzedawcy w łańcuchu dystrybucji towarów, w okolicznościach, jak w pkt a) lub b); d) producenci, importerzy i sprzedawcy, gdy kupującym jest osoba fizyczna nie będąca przedsiębiorcą; e) producenci, importerzy i sprzedawcy, gdy kupującym jest osoba fizyczna będąca przedsiębiorcą, ale urządzenie reprograficzne jest nabywane poza przedmiotem jej działalności gospodarczej, w dozwolonym celu osobistym oraz f) producenci, importerzy i sprzedawcy, gdy kupującym jest osoba fizyczna będąca przedsiębiorcą i urządzenie jest nabywane w zakresie przedmiotu jej działalności gospodarczej, ale w konkretnej sytuacji po to, aby użyć tego urządzenia do celów osobistych.

Ze względu na dokonane rozróżnienie należy najpierw podnieść, że w uzasadnieniu postanowienia, Sąd Apelacyjny wskazał na możliwą dwojaką interpretację art. 20 ust. 1 pkt 2 Pr. aut.: językową oraz systemowo - celowościową.

Według wykładni językowej, a więc biorąc pod uwagę samo brzmienie przepisu, obowiązek uiszczenia opłaty zdaje się dotyczyć wszelkich umów, zawartych przez producentów i importerów, mających za przedmiot wymienione w nim urządzenia. Wprawdzie mowa jest tylko o producentach i importerach, ale mając na uwadze sprzedaż hurtową na rzecz innych przedsiębiorców w łańcuchu dystrybucyjnym oraz pominięcie w przepisie sprzedawców detalicznych, można uznać za zasadne, według Sądu Apelacyjnego objęcie przez art. 20 ust. 1 pkt 2 Pr. aut. wszystkich transakcji sprzedaży dokonanych przez wymienione podmioty (wariant a) i częściowo b)]. Ponadto, gwarantuje to pobranie opłaty od każdego urządzenia, z wykluczeniem możliwości pobrania jej kilkakrotnie od tej samej rzeczy. Sąd Apelacyjny zauważył, że odmienna interpretacja przepisu, wiążąca opłatę tylko z umowami, w których kupujący są podmiotami uprawnionymi do dozwolonego użytku osobistego stawiałaby poza obowiązkiem opłat transakcje sprzedaży dokonywane przez dalszych sprzedawców, nie będących ani producentami, ani importerami. Mimo tego argumentu, taka interpretacja budzi wątpliwości Sądu, przedkładającego zagadnienie prawne, z punktu widzenia zgodności z celami ustawy, jednak każe postawić pytanie o rolę sądu dokonującego wykładni przepisu w stosunku do zadań ustawodawcy na etapie stanowienia prawa.

Posługując się wykładnią systemową i celowościową art. 20 ust. 1 pkt 2 Pr. aut. należy pójść, zdaniem Sądu Apelacyjnego w kierunku takiego rozumienia tego przepisu, żeby obowiązkiem uiszczenia opłaty reprograficznej obarczyć nie tylko producentów i importerów, będących w obrocie towarowym sprzedawcami urządzeń reprograficznych, których nabywcami są osoby mające je wykorzystać w ramach dozwolonego użytku osobistego, ale aby wbrew brzmieniu powołanego przepisu, a zgodnie z wcześniejszymi zastrzeżeniami, obowiązek opłaty dotyczył nie tylko transakcji między zbywcą bezpośrednio sprzedającym urządzenie osobie uprawnionej do kopiowania, ale również sprzedawcy zbywającego je w łańcuchu dystrybucyjnym. Kwestia ta, zasygnalizowana w wariantach c), d), e) i f) zostanie poniżej rozważona.

Na uznanie zasługuje poszukiwanie takiego rozumienia art. 20 ust. 1 Pr. aut., przywoływanego też przez Sąd Apelacyjny, według którego przepis ten ma kompensować twórcom i wydawcom straty wynikające z masowego w obecnych

warunkach technicznych kopiowania utworów chronionych prawem autorskim, dozwolonego w celach osobistych. Jak się zauważa, cel ten realizują nabywcy urządzeń, w których cenie płaconej przez kupującego zawiera się także opłata, naliczona z mocy prawa producentowi lub importerowi urządzenia. Tylko taką drogą, określoną ryczałtowo, w procentach od ceny samego urządzenia można realnie pokryć uszczerbek doznawany przez twórców i wydawców na skutek dozwolonego kopiowania utworów w celu prywatnego użytku osobistego (art. 23 Pr. aut.).

Należy zwrócić uwagę, że po zmianach dokonanych rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 12 maja 2011 r. (Dz.U. Nr 105, poz. 616) w treści załącznika nr 3 do powołanego już rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 2 czerwca 2003 r., stawka opłat w stosunku do urządzeń wielkoformatowych nabywanych z założenia przez podmioty profesjonalne została obniżona z 3% do 1% (ale nie więcej niż 100 złotych) ceny urządzenia. Powinno się także podnieść, że w przypadku urządzeń reprograficznych zbywanych podmiotom używającym je w sposób dozwolony do celów publicznych (instytucje naukowe i oświatowe) oraz nabywanych przez biblioteki, archiwa i szkoły, zrezygnowano z obowiązku kompensowania strat podmiotom prawa autorskiego i opłata nie została w ogóle nałożona (art. 27, 28 i 29 Pr. aut.). Poza tymi nielicznymi wypadkami nie występuje dozwolona reprografia i zakopiowanie utworów w rozumieniu Prawa autorskiego, przez przedsiębiorców świadczących takie usługi należy się twórcom i wydawcom stosowne wynagrodzenie, przewidziane przez art. 20¹ Pr. aut. Wszelkie inne kopiowanie jest niedozwolone i podlega odpowiedzialności odszkodowawczej na podstawie dalszych przepisów Prawa autorskiego (art. 79 i nast.).

Opłata przewidziana przez art. 20 Pr. aut. wiąże się z prawami autorskimi podmiotów do nich uprawnionych, a jej sposób pobierania poprzez organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi wynika z rzeczywistych możliwości wyegzekwowania należności, ze względu na powszechną dostępność urządzeń kopiujących teksty, obrazy i dźwięk. Wprawdzie więc bez zezwolenia twórcy można korzystać z jego utworu w celach osobistych (prywatnych), co może sprawiać wrażenie wyjścia poza ochronę podmiotowych praw autorskich, ale takie stawianie

sprawy jest zbyt dogmatyczne. Rekompensata dla twórcy znajduje się w opłacie pobieranej od sprzedawcy urządzenia, ale ma swoje źródło w prawach autorskich, a to, że jest należna nie od podmiotu, który w sposób dozwolony ma korzystać z urządzenia staje się drugorzędne.

W doktrynie jest utrwalone stanowisko, że cel osobisty może realizować tylko osoba fizyczna. Osoby prawne, nabywając urządzenia reprograficzne albo nie kopiując utworów autorskich (dokumenty, korespondencja handlowa itp.), albo kopiując utwory autorskie wykonują przedmiot swojej działalności gospodarczej. Nie są zatem podmiotami, o których stanowi art. 20 ust. 1 pkt 2 Pr. aut. Podmiotami takimi są osoby fizyczne, które mogą występować we wspomnianej trojkiej roli, albo jako osoby, które kopiują dzieła do osobistego użytku (są wtedy w roli konsumentów), albo jako przedsiębiorcy indywidualni, w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, mającej za przedmiot obrót urządzeniami reprograficznymi, albo poza taką działalnością gospodarczą (pkt d, e i f przytoczonego wyróżnienia). Z takiego podziału mogło by się wydawać, że prosta jest odpowiedź na pytanie o podmiotowy zakres opłat przewidziany w art. 20 ust. 1 pkt 2 pr. aut. I że może tylko chodzić o dozwolony użytek osób fizycznych w celu osobistym, a więc z wyłączeniem osób fizycznych, będących przedsiębiorcami. Jednak wątpliwości pozostają, gdy skonfrontuje się analizowany przepis prawa autorskiego z postanowieniami dyrektywy 2001/29/WE.

Wnosząc apelację w niniejszej sprawie pozwany zarzucił Sądowi pierwszej instancji, że uwzględniając powództwo naruszył art. 5 ust. 2 lit. a) powołanej dyrektywy poprzez jego błędną wykładnię, sprowadzającą się do uznania, że informacja należna powodowi na podstawie art. 105 ust. 2 Pr. aut., a więc i opłata, o której mowa w art. 20 ust. 1 pkt 2 Pr. aut. dotyczy urządzeń reprograficznych, sprzedanych podmiotom, którym nie przysługuje prawo do korzystania z nich w zakresie własnego użytku osobistego. Takimi podmiotami są odbiorcy urządzeń sprzedawanych przez pozwanego.

Z preambuły dyrektywy wynika, że jednym z celów jej wydania jest zabezpieczenie właściwej równowagi praw i interesów między różnymi kategoriami podmiotów praw autorskich, jak również między nimi i użytkownikami przedmiotów praw objętych ochroną. Przewidując ograniczenia i wyjątki ochrony

praw autorskich, dyrektywa nakazuje wypłacenie twórcom i wydawcom uczciwej (godziwej) rekompensaty (ang. *fair compensation*), jako wynagrodzenia za korzystanie z ich utworów. Według art. 2 dyrektywy Państwa Członkowskie określają w swoim prawie, wobec jakich utworów można zezwolić lub zabronić ich kopiowania, a w art. 5 ustanowione są wyjątki i ograniczenia kopiowania, które przewidziane przez Państwo Członkowskie muszą zostać godziwie zrekompensowane podmiotom praw autorskich. Odnosi się to także do kopiowania na dowolnych nośnikach przez osobę fizyczną do jej prywatnego użytku i do celów, które nie są ani bezpośrednio, ani pośrednio handlowe.

Pojęcie uczciwego (godziwego) wynagrodzenia, o którym mowa w art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy zostało wyjaśnione w wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 21 października 2010 r. w sprawie C-467/08, określanej mianem sprawy „Padawan” (wniosek w trybie prejudycjalnym złożony przez *Audiencia Provincial de Barcelona w sprawie Padawan S.L. przeciwko Sociedad General de Autores y Editores (SGAE)*, Dz.Urz. UE C 346 z dnia 18 grudnia 2010 r., P. 0005-0006). Chodzi o pojęcie autonomiczne prawa unijnego, które należy interpretować jednolicie w krajach członkowskich, w których wprowadzono wyjątek kopii na użytek prywatny, z przyznaniem uprawnienia do określenia wysokości i warunków pobierania rekompensaty, ale przy ustanowieniu „właściwej równowagi” pomiędzy zainteresowanymi podmiotami. Nakazuje to obliczać uczciwą (godziwą) rekompensatę na podstawie kryterium uszczerbku wyrządzonego twórcom utworów, chronionych w następstwie wprowadzenia ustawowego wyjątku dozwolonej kopii do użytku osobistego. Ze względu na możliwość przeniesienia rekompensaty na użytkowników osobistych utworów autorskich, „właściwa równowaga” oznacza zobowiązanie do sfinansowania godziwej rekompensaty przez podmioty, które dysponują urządzeniami do kopiowania i udostępniają je tym użytkownikom.

Jeżeli jednak art. 5 ust. 2 pkt b) dyrektywy 2001/29/WE dotyczy tylko osób fizycznych, to pkt a) tego przepisu prowadzi do wniosku, że obowiązek zapłaty rekompensaty podmiotom prawa autorskiego łączy się z zakresem dozwolonego użytku, ale nie zawiera wyraźnego ograniczenia wyjątku tylko do osób fizycznych. Mając do czynienia z przepisami w ramach jednego aktu

prawnego, jednakowo należy rozumieć „godziwą rekompensatę”, zarówno w myśl art. 5 ust. 2 lit. b), jak i lit. a) dyrektywy. To prowadzi do wniosku, że chcąc interpretować art. 20 ust. 1 pkt 2 Pr. aut. w zgodzie z dyrektywą 2000/29/WE i po myśli orzeczenia TSUE w sprawie „Padawan”, należałoby do kręgu podmiotów obciążonych opłatą reprograficzną włączyć poza producentami i importerami, także dalszych sprzedawców, niezależnie od tego, że dopiero na końcu łańcucha dystrybucyjnego znajdzie się osoba fizyczna, która nabyła urządzenie kopiujące w celu osobistego użytku. Skłaniałoby to do wykładni powołanego przepisu prawa autorskiego, uwzględniającej jego dzisiejsze otoczenie prawne i cele nałożenia opłaty reprograficznej, bez przywiązywania nadmiernej wagi do jego podstaw aksjologicznych z daty uchwalania ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. To jednakże wymagałoby wyjścia poza brzmienie art. 20 ust. 1 pkt 2 Pr. aut. i uznanie, poprzez posłużenie się wykładnią systemową i celowościową, że przepis ten w systemie prawa europejskiego i krajowego, chroniącego podmioty praw autorskich powinien umożliwiać uczciwą (godziwą) rekompensatę autorom i wydawcom dzieł autorskich, które mogą być legalnie kopiowane do użytku osobistego osób fizycznych (art. 23 Pr. aut.).

Należy zgłosić wątpliwości, czy taka argumentacja jest jednak wystarczająca do uznania, że treść art. 20 ust. 1 pkt w Pr. aut. umożliwia obciążenie opłatą reprograficzną sprzedawcy urządzenia, o którym mowa w tym przepisie, niezależnie od tego, czy jest producentem i importerem, czy też jest dalszym sprzedawcą, zawierającym bezpośrednio umowę z podmiotem uprawnionym do dozwolonego kopiowania utworu autorskiego. Jeżeli natomiast obciążany byłby dalszy sprzedawca, zawierający umowę z uprawnionym do kopiowania, to obciążanie opłatą nie dotyczyłoby producentów i importerów, zbywających urządzenia takim sprzedawcom. Rozwiązanie tego rodzaju wydaje się iść za daleko w świetle art. 20 ust. 1 Pr. aut., a to prowadzi do wniosku, że *de lege lata* znalezienie rozwiązania satysfakcjonującego zarówno osoby zbywające urządzenia, jak i osoby chronione prawem autorskim zdaje się niemożliwe. Można jedynie poszukiwać rozwiązania najbliższego oczekiwaniom, a jednocześnie możliwego do uzasadnienia w zgodzie z przepisami obowiązującego prawa polskiego.

Należy więc stwierdzić, że wykładnia przepisu nie może abstrahować w ogóle od jego brzmienia i poprzez interpretację celowościową i częściowo systemową prowadzić do rozumienia przepisu w zupełnej niezgodzie z tym brzmieniem. Przepis zaś stanowi wyraźnie o producentach i importerach urządzeń reprograficznych, przewidując w zgodzie w postanowieniami późniejszej w czasie dyrektywy 2001/29/WE możliwość nieodpłatnego korzystania z urządzeń reprograficznych do użytku osobistego, rekompensując straty autorów i twórców opłatą należną tylko od producentów i importerów. Wskazanie producentów i importerów jest o tyle racjonalne, o ile jak wykazał powód, tylko w stosunku do tych dwóch podmiotów można uchwycić moment, w którym daje się określić obowiązek opłaty od zindywidualizowanych urządzeń, np. numerem egzemplarza lub fakturą. Z kolei, słusznie zwraca uwagę Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu przedstawionego zagadnienia prawnego, że wybranie wariantu oznaczonego w dokonanym wyróżnieniu literą a) pozwala obciążyć opłatą transakcje dotyczące wszystkich urządzeń reprograficznych, a jednocześnie nie ma ryzyka ponoszenia opłaty kilkakrotnie. Gdyby takie ryzyko musiało być wkalkulowane w obciążanie opłatami innych dystrybutorów urządzeń, niż tylko producenci i importerzy, to przekładałoby się to automatycznie na podwyższenie ceny urządzeń nabywanych do celów osobistych.

Można zatem zasadnie przyjąć, że ustawodawca nie przypadkowo ograniczył podmiotowo w art. 20 Pr. aut. obowiązek ponoszenia opłat, zdając sobie sprawę z realności ich egzekwowania i niezmiernego skomplikowania ustalania tego obowiązku, gdyby miał przenosić się na inne podmioty, zależnie od tego, czy handlują one, czy też nie z bezpośrednio korzystającymi z urządzeń dla celów osobistych oraz, czy nabywające osoby fizyczne są przedsiębiorcami, czy też nie. Tak więc, wprowadzie wyróżnione warianty [pkt a) - f)] w łańcuchu dystrybucyjnym wskazują logicznie na różną sytuację faktyczną i prawną podmiotów zbywających i nabywających urządzenia reprograficzne, a sytuacja osób fizycznych nabywających je może być różnorodna (nie-przedsiębiorcy, przedsiębiorcy nabywający w ramach działalności gospodarczej, przedsiębiorcy nie nabywający w ramach działalności gospodarczej, lecz do użytku osobistego, nawet wtedy, gdy przedmiot ich działalności obejmuje obrót takimi urządzeniami), to jednak na

gruncie obecnego art. 20 ust. 1 pkt 2 Pr. aut. należy uznać za właściwe przyjęcie rozwiązania prostego i pewnego w realizacji, nawet jeśli jakiegoś podmiotu miałyby nie objąć obowiązki opłaty, albo spoczywałby on na podmiocie (producencie lub importerze), który bezpośrednio nie zbywał urządzeń osobie wykorzystującej je do celów osobistych. Łatwo spostrzec, że opłaty nie poniesie wtedy dalszy sprzedawca, a opłata poniesiona przez producenta lub importera i tak znajdzie się w cenie płaconej przez osobę nabywającą urządzenie do użytku osobistego. Nie ma zatem obawy uiszczenia opłaty podwójnej, zaś cel ustawy w postaci zrekompensowania wynagrodzenia autorskiego zostanie osiągnięty.

Przekonuje o tym dodatkowo art. 20 ust. 5 Pr. aut., mający istotne znaczenie dla zrealizowania dyspozycji art. 20 ust. 1 tego Prawa. Z ust. 5 wynika, że w rozporządzeniu wykonawczym do ustawy, o którym była już mowa, wydanym przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określa się kategorie urządzeń i nośników oraz wysokość opłat, kierując się zdolnością urządzenia i nośnika do zwielokrotniania utworów, jak również ich przeznaczeniem do wykonywania innych funkcji niż zwielokrotnianie utworów. Wykładni art. 20 ust. 1 pkt 2 Pr. aut. w związku z obciążeniem opłatami należy więc dokonywać, mając na uwadze zakres delegacji ustawowej i treść wydanego rozporządzenia, odwołującego się do ust. 1 powołanego przepisu.

Gdyby więc chciał interpretować art. 20 ust. 1 pkt 2 Pr. aut. z uwzględnieniem wszystkich motywów wyrażonych w dyrektywie 2001/29/WE i w wyroku w sprawie „Padawan”, to inna musiałaby być treść przepisu, niż ta, która jest obecnie. Sformułowanie przepisu należy do ustawodawcy, którego sąd nie może zastąpić, co słusznie stwierdził Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu postanowienia. Chodziłoby o wyjście poza aktualne brzmienie art. 20 ust. 1 pkt 2 Pr. aut. i przewidzenie obowiązków sprzedawców w łańcuchu dystrybucyjnym, a nie tylko producenta i importera, ponadto o określenie kupujących, używających urządzeń reprograficznych do celów osobistych przez wskazanie bliższych ich cech. Trafne uwagi pozwanego w tym względzie, mieszczą się jednak w ramach postulatów *de lege ferenda*. Wprawdzie więc obowiązujące prawo polskie powinno się interpretować zgodnie z systemem przepisów Unii Europejskiej, co odnosi się

również do stanowiska orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, jednak dyrektywa w systemie prawa unijnego nie wywołuje bezpośrednio skutków w systemie prawa państwa członkowskiego. Ponadto, art. 20 ust. 1 pkt 2 Pr. aut. w obecnym brzmieniu nie pozostaje w sprzeczności z treścią dyrektywy 2001/29/WE, a jedynie nie odpowiada dokładnie wszystkim jej przepisom. To samo można odpowiednio odnieść do porównania treści i celu art. 20 ust. 1 pkt 2 Pr. aut. ze stanowiskiem TSUE w sprawie „Padawan”.

W obowiązującym systemie prawa autorskiego powinno się realizować cel tego prawa, jaką jest ochrona praw autorów, twórców i wykonawców, do tego więc powinna zmierzać wykładnia ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Przez przewidzenie pobierania opłat reprograficznych tylko od producentów i importerów, tak jak o tym *de lege lata* stanowi art. 20 ust. 1 pkt 2 w powiązaniu z ust. 5 Pr. aut. osiąga się cel tego prawa w omawianym zakresie.

Po rozstrzygnięciu kręgu podmiotów, których dotyczy art. 20 ust. 1 pkt 2 Pr. aut. można odpowiedzieć na pytanie o obowiązek informacyjny zawarty w art. 105 ust. 2 tej ustawy. Jest dość oczywiste, że jeżeli zobowiązany do opłaty na podstawie art. 20 ust. 1 pkt 2 Pr. aut. jest producent lub importer urządzeń reprograficznych bez względu na to, komu urządzenia te następnie sprzedaje, to na nim w stosunku do wszystkich umów sprzedaży urządzeń, o których mowa w tym przepisie w związku z art. 20 ust. 5 Pr. aut. ciąży obowiązek udzielenia informacji właściwej organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi. Obowiązek ten dotyczy również udostępnienia dokumentów o tych umowach po to, aby można było określić, czy i w jakiej wysokości należą się opłaty reprograficzne.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. rozstrzygnął zagadnienie prawne, jak w uchwale.